

κατευθυντήριες γραμμές

Φ.Π. Μανακίδου

ΕΕ 2025

Ομηρικό ζήτημα

- ποιές είναι οι συνθήκες δημιουργίας των ομηρικών επών, δηλ. η εποχή, ο ποιητής, η δημιουργία ως παράσταση ή ως γραφή ή με τη βοήθεια γραφής.
- Κάθε ερμηνεία εξαρτάται από την τοποθέτησή μας πάνω σε αυτό το θέμα

Βασικές σχολές

- αναλυτικοί (nuclei/πρωτότυπα) (επεκτάσεις)
- ενωτικοί (πηγές) (προσθήκες)
- προφορική θεωρία (M. Parry): μεγάλη προφορική προϋπάρχουσα παράδοση μέσα στην οποία εντάσσονται (και αξιοποιούν) τα 2 ομηρικά έπη
- νεοαναλυτικοί (αντί για διατύπωση, τώρα θέματα, μοτίβα: Ι.Θ. Κακριδής, W. Schadewaldt, W. Kullmann). Εκμεταλλεύονται παλαιότερες, όχι αναγκαστικά γραπτές **εκδοχές** και παλαιότερα **μοτίβα**. MOTIVGESCHICHTLICHE FORSCHUNG.= έρευνα της ιστορίας των μοτίβων.
- κυρίως G. DANEK για *Οδύσσεια*, προηγούμενες εκδοχές, οι λεγόμενες εναλλακτικές ειδοχές και δυνατότητες που ο ποιητής κατέχει κάθε φορά προκαλείται από τον αφηγητή να ανακαλέσει. Οροι: χαρακτήρας παραπομπής και αναφοράς, εκ των προτέρων γνώση, προβαθμίδες που βρίσκονται πίσω από το δικό μας κείμενο/ποίημα. Αρα υπάρχουν περισσότερες εκδοχές μιας ιστορίας, που μπορούν να ανιχνεύονται σε πολλαπλά ευδιάκριτα στρώματα μέσα στο παραδεδομένο κείμενο.

ΔΙΛΗΜΜΑ

- ΠΡΟΦΟΡΙΚΟΤΗΤΑ--ΓΡΑΠΤΗ ΑΠΟΚΡΥΣΤΑΛΛΩΣΗ
- ΔΙΑΚΕΙΜΕΝΙΚΟΤΗΤΗΤΑ--→ υπαινιγμοί
- G. NAGY οι ομηρικές παραδόσεις γνωρίζουν και παραπέμπουν η μία στην άλλη, ενώ τα ίδια τα έργα αποκρυσταλλώνονται σταδιακά.
- ΣΥΜΦΥΡΜΟΣ ΠΡΟΦΟΡΙΚΗΣ ΜΕ ΝΕΟΑΝΑΛΥΤΙΚΗ ΘΕΩΡΙΑ
- ΜΙΑ ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΠΟΥ ΔΗΜΙΟΥΡΓΕΙΤΑΙ ΚΑΙ ΔΗΜΙΟΥΡΓΕΙ ΔΙΑΡΚΩΣ (ποιητική παράδοση που βρίσκεται διαρκώς σε λειτουργία)
- Έχει επίσης υποστηριχθεί η συμπληρωματικότητα των 2 επών στη βάση μια μάλλον εποικοδομητικής αποδομικής ερμηνευτικής τάσης (αμφίδρομη σχέση ανάμεσα στα 2 έπη: P. Rucci κυρίως σημ. 9).--→ αποσταθεροποίηση. Μήπως τα δύο έπη βρίσκονται σε μια σχέση πολεμικής και αντιπαραβολής; (η σιωπή της Οδύσσειας για την Ιλιάδα με αινιγματική τελικώς την πιθανή εξάρτησή της από εκείνην).

εντέλει

❖ ΟΜΗΡΟΝ ΕΞ ΟΜΗΡΟΥ ΣΑΦΗΝΙΖΕΙΝ

- ❖ καλύτερα να προσπαθήσουμε να καταλάβουμε το κείμενο που έχουμε παρά να ανασκευάζουμε άλλα που δεν έχουμε.
- ❖ είναι ποιητικά λογική η *Ιλιάδα* ή η *Οδύσσεια* και μπορούμε να την κατανοήσουμε ως τέτοια μέσα από τα ίδια τα ποιήματα αυτά;

1. ΔΙΠΟΛΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΟΜΙΛΙΕΣ ΕΠΙΚΩΝ ΠΡΟΣΩΠΩΝ

- (παρατηρούμε την ορολογία)
- ομιλίες, επικά πρόσωπα
- Σημαντικό αυτό που λέει η A. Thornton για τη μεθοδολογική αρχή (περί συνόλου)
- Σημαντικά τα του Αριστοτέλη στην *Ποιητική Τέχνη* (βλ. και εισαγωγικά).

ΚΛΕΟΣ, ΗΘΗ, ΔΙΑΝΟΙΑ

- μια νέα σημασία. Το καλό όνομα, η φήμη όχι όμως για την παραδοσιακή αρετή της πολεμικής ανδρείας. ΓΙΑ ΤΟ ΚΛΕΟΣ ΤΟΥ ΤΗΛΕΜΑΧΟΥ ΝΑ ΔΟΥΜΕ ΣΕΛΛ. 59 Κ.Ε.
- ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΠΟΙΚΙΛΙΑ
- ΑΛΛΗΓΟΡΙΚΕΣ ΕΡΜΗΝΕΙΕΣ (ΕΥΣΤΑΘΙΟΣ)
- Λόγια Πλάτωνα και ΑΧΙΛΛΕΥΣ ΑΛΗΘΗΣ ΚΑΙ ΑΠΛΟΥΣ/// ΟΔΥΣΣΕΥΣ ΠΟΛΥΤΡΟΠΟΣ ΚΑΙ ΨΕΥΔΗΣ
- Αριστοτέλης: η Οδ. είναι *καλὸν ἀνθρωπίνου βίου κάτοπτρον*
- **Περί ύψους σχόλια για πάθος και ήθος (λόγω βιολογικής αλλαγής). Κωμωδία ηθολογουμένη.**
- **Εναγώνιος και πολεμική Ιλιάδα και ηθική Οδύσσεια (ἥθος= χαρακτήρας και υπάρχει μεγάλη ποικιλία ηθών, βλ. Ἴων του Πλάτωνα).** Αλλά ο αφηγητής σχολιάζει ελάχιστα και ο αναγνώστης πρέπει μόνος του να συναγάγει τις προθέσεις και τις σχέσεις και όχι μόνον μεμονωμένα αλλά και με βάση όσα προηγήθηκαν (συμφραζόμενα/context).
- Κυρίως οι σχέσεις με άλλους: οι άλλοι αξιολογούν, δικαιώνουν ή όχι.
- διάνοια είναι ο τρόπος σκέψης σε όσα λένε και αποφαινόνται (βλ. σημ.21).
- άποψη του Ο. Taplin ότι οι χαρακτήρες δεν είναι ποτέ οριστικοί στην Ιλιάδα, ενώ στην Οδύσσεια υπάρχει κάποια **σηματοποίηση των προσώπων τόσο των θεϊκών όσο και των θνητών.**
- **ποιά είναι αυτή; Η διπολικότητα, τα αντιθετικά ζεύγη. (G.R. LLOYD), αντιπαράθεση αντιθέσεων, διαρκής δράση και δυναμική της φύσης. σ.23 και το προοίμιον.**
- το δίπολον ΜΗΤΙΣ--ΒΙΗ (ΑΘΗΝΑ ΚΑΙ ΠΟΣΕΙΔΩΝ), ΠΟΛΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΛΩΝ ΚΑΙ ΚΑΚΩΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΩΝ

το πρόβλημα του οδυσσειακού προοιμίου

- πολυτροπία, νηπιосύνη
- Οδυσσεύς, εταίροι, Πολύφημος, μνηστήρες μέσα από το κείμενο
- το νοητικό στοιχείο και η μέγιστη σημασία του. έλλειψη νου σημαίνει απώλεια νόστου.
- ταυτόχρονα και η δοκιμή στην ηθική τάξη και η σχέση των επικών προσώπων με αυτή την τάξη. Αυτή η δοκιμή εξαρτάται από τη νοητική τους συγκρότηση.σημαντική η σημ.34 σε σελ. 25 και τ λόγια της Πηνελόπης σε σ 215–21, 228 κ.ε.

ΟΡΟΙ

- ΝΗΠΙΟΣ
- ΕΣΘΛΟΣ, ΧΕΡΕΙΩΝ
- ΦΡΕΝΕΣ ΕΝΑΙΣΙΜΟΙ
- ΝΟΗΜΑ
- ΚΕΡΔΕΑ
- ΕΝΑΙΣΙΜΟΙ ΚΑΙ ΑΘΕΜΙΣΤΟΙ σελ. 27
- δαΐφρων α 48 και εξήγησή του σε Ιλιάδα και Οδύσσεια.
- α 60--62, 66--7 η **ευσέβεια** απαραίτητο συμπλήρωμα

ΟΔΥΣΣΕΥΣ

- ΒΑΣΑΝΟΣ ΣΟΦΙΗΣ, δηλ. ελέγχει και τους άλλους ως προς τη νοητική και ηθική ακεραιότητα (πρβ. 43).
- Θεϊκό πρότυπο: ΑΘΗΝΑ
- το πρόβλημα της θεϊκής παρέμβασης σε σημ. 43 και η άποψη των Lesky, Schmitt
- προσοχή στη σελ. 29.

ΤΟ ΘΕΜΑ : ΓΝΩΣΗ

- η συνάντηση Αθηνάς και Οδυσσέα στην Ιθάκη στηρίζεται σε αυτό το θέμα της γνώσης. Θα δούμε μετά τη συνάντηση αυτή.
- περιπλοκή και με την αμφισημία του λόγου (σημ.48)
- περιπλοκή και με το πεπλεγμένον Οδύσσειας κατά Αριστοτέλη και αναγνώρισις (σελ.33)
- * σε σημ.49 το θέμα ασυνέπεια και η υποκειμενική αξιολόγησή της.

Η ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΣΤΑΔΙΑΚΗΣ ΚΑΙ ΕΚ ΤΩΝ ΥΣΤΕΡΩΝ ΑΠΟΚΑΛΥΨΗΣ

- **ανώνυμος, επίτροφος, α 177**
- **α 205** φράσσεται ὥς κε νήται, ἐπεὶ πολυμήχανός ἐστιν (Αθηνά σε Τηλέμαχο για Οδυσσέα) ΠΟΛΥ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟ σελ.34
- ΔΕΥΤΕΡΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΗ ΘΕΩΝ
- για να καταλάβουμε αυτή την επανάληψη συνελεύσεων μπορούμε να δούμε την ΔΙΜΕΡΗ ΔΙΑΙΡΕΣΗ ΤΗΣ ΟΔΥΣΣΕΙΑΣ (κατά Ο. ΤΑΡΛΙΝ). οπότε στο εσωτερικό της πρώτης ενότητας η μια και πρώτη συνέλευση εισάγει τη δράση του γιου και η δεύτερη και τελευταία τη δράση πλέον του Οδυσσέα.
- Ο ρόλος της Αθηνάς στην αρχή της πρώτης ενότητας και η συνάντησή της με γιο (ως Μέντης και Μέντωρ) και πατέρα (ως ανώνυμο βασιλόπουλο) στη Σχερία αντιστοίχως. Αυτή είναι που υποδεικνύει κάθε φορά τις αρχές μίας στρατηγικής, παραπλάνηση, διαστρέβλωση της πραγματικότητας, εξωτερική μεταμφίεση (σελ. 36 αρχή πολύ σημαντικό). επίσης σ. 39 (για επαναλήψεις και εξήγησή τους). Επίσης η πρωτεύουσα σημασία του Διός, σ.41--3. Πολύβουλος Αθηνά και μητίετα Ζευσ.

Η ΑΠΟΚΑΛΥΨΗ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΤΟΥ ΟΔΥΣΣΕΑ

- παλαιότερα επικρατούσε η άποψη του **Auerbach** ότι όλα είναι σαφή, φωτεινά και ορατά. Δεν υπάρχει αμφισημία, προοπτική, αποσιώπηση, απόκρυψη, υπονοούμενο, πολυεπίπεδο και ένταση τόσο σε αφηγηματικούς τρόπους όσο και σε εννοιολογικές αρχές.
- ΣΗΜΕΡΑ πιστεύουμε το εντελώς αντίθετο.
- πρότυπο κρυπτικότητας και αμφισημίας. οι νεοαναλυτικοί πρόσθεσαν σε αυτό και την αναφορικότητα σε άλλες εκδοχές της ίδιας ιστορίας.

Η ΔΟΜΗ

- πρώτα παρουσιάζεται το παρόν της Ιθάκης, μετά το παρόν των ταξιδιωτικών σταθμών του Τηλέμαχου.
- Η σημασία της μνήμης και πώς αυτή υπάρχει σε ιδιωτικό και δημόσιο χώρο (με στασιμότητα).
- στα ταξίδια κίνηση τόσο τοπική όσο και χρονική (τρωικό και μετατρωικό παρελθόν).

Η ΠΡΩΤΗ ΕΜΦΑΝΙΣΗ ΤΟΥ ΟΔΥΣΣΕΑ

- ΣΤΗΝ ε στο νησί Καλυψούς, στην Ωγυγία
basικά η συνάντηση Καλυψούς με Οδυσσέα
και οι μεταξύ τους λόγοι
- από σελ. **46 και 47** να δούμε τα παθήματα/
δυστυχία και την έμφαση σε λέξεις ανάλογες.
Οχι τραγικότητα αλλά σύνδεση με νόστο.
- επίσης ο πόνος ως μέσο στρατηγικές **47**.
- το όνομα του Οδυσσέα, σε σημ. **82**

λέξεις της συνάντησης στην ε

- ρίγησεν, 171
- μήδεαι 173, βουλευσέμεν 179. (50).
- ἀλιτρός καὶ οὐκ ἀποφώλια εἰδώς 182 κ.ε. (51)
- νοέω, φράσσομαι, μηδοίμην, νόος ἐναίσιμος (188–191).
- 206–8 (σ.52): εἴ γε εἰδείης σῆσι φρεσὶν...
- 215 κ.ε. γνώση (οἶδα καὶ αὐτός/ πάντα μάλ' ...)
- 222–3 τλήσομαι ...ἔχων ταλαπενθέα θυμόν, /ἤδη γὰρ μάλα πολλὰ πάθον καὶ πολλὰ μόγησα →ΚΑΡΤΕΡΙΑ ΚΑΙ ΠΟΝΟΣ
- σ. 54 ἄλλες στιγμές καρτερίας, βασικά κ και υ. (οι λέξεις: τλαίην, ἔτλην, τέτλαθι κραδίη, κραδίη μένε τετλητυῖα).

ΑΝΑΚΑΛΥΨΗ ΤΗΛΕΜΑΧΟΥ

- ποίημα Tennyson σε μτφρ. Καβάφη
- Τηλέμαχος σε Ιλιάδα (σ. 55).
- σ. 54-55 Η προηγούμενη αναλυτική άποψη (δευτερεύουσα, παράπλευρη αφηγηματική ενότητα, διαβάζουμε γνώμες σε σ. 56).
- Η άποψη του Schadewaldt σ. 57
- Η θεωρία του B. Fenik για διπλά ζευγάρια σ. 58
- **σ. 58** η παρουσίαση του γιου επενδύεται μέσω των 2 συνελεύσεων με την απαραίτητη επική καταξίωση ως συνθήκη εκ των ων ουκ άνευ (*conditio sine qua non*) για την μετέπειτα αρμονική και ισοδύναμη συνεργασία με τον Οδυσσέα πατέρα στην μνηστηροφονία.

ΑΝΑΚΑΛΥΨΗ ΤΗΛΕΜΑΧΟΥ (κυρίως σσ. **60--3)**

- το ηθικό επίπεδο: ο θνητός δεν γνωρίζει ποτέ ολόκληρη την πραγματικότητα, ημιτελή γνώση της και με βάση αυτή πορεύεται. Συνθήκη που επιβάλλεται θεόθεν (το π.χ. του Αιγίσθου)
- το τεχνικό (δηλ. αφηγηματικό) επίπεδο (αποδοχή του πρωθυστέρου, ύστερον πρότερον ομηρικώς, εκ των προτέρων γνωρίζουμε για τον πατέρα μέσω του γιου του). Όχι απλό και ευθύγραμμος το τρόπος της αναγνώρισης ότι ο Τηλέμαχος είναι ο πατέρας του ως προς το ήθος και τη διάνοια και τον νου.